

YOSH AVLODNI XALQ OG‘ZAKI IJODI JANRLARI VOSITASIDA MA‘NAVIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISH - PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Isaqova Madinaxon

Qo‘qon davlat universiteti magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada yosh avlodning ma‘naviy dunyoqarashini shakllantirish jarayonida xalq og‘zaki ijodi janrlarining pedagogik ahamiyati atroflicha o‘rganilgan. Xususan, ertaklar, maqollar, matallar, dostonlar, rivoyatlar va xalq qo‘shiqlari orqali o‘quvchilarga milliy qadriyatlarni singdirish, ularni axloqiy va estetik tarbiyalash masalalari yoritilgan. Folklor janrlarining o‘ziga xos xususiyatlari, ularning yoshlar qalbiga ta‘sir kuchi, shuningdek, xalq ijodi namunalarini ta‘lim-tarbiya jarayonida qo‘llash metodikasi asoslangan. Tadqiqot natijalari xalq og‘zaki ijodining maktab ta‘limidagi rolini chuqur tahlil qilib, uni pedagogik muammo sifatida o‘rganishga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *xalq og‘zaki ijodi, ma‘naviy dunyoqarash, pedagogik muammo, yosh avlod, ma‘naviy tarbiya, folklor janrlari, ertak, maqol, rivoyat.*

KIRISH. Yosh avlodni har tomonlama barkamol etib voyaga yetkazish, ularning ongini, tafakkurini, axloqiy-me‘yoriy qarashlarini shakllantirish zamonaviy pedagogikaning asosiy vazifalaridan biridir. Bugungi globallashuv sharoitida milliy qadriyatlar va an‘analarni asrab-avaylash, uni yoshlarga yetkazish dolzarb masalaga aylangan. Bu jarayonda xalq og‘zaki ijodi janrlarining o‘rni beqiyosdir. Zero, ertaklar, maqollar, dostonlar, afsonalar xalqning asrlar davomida shakllangan tafakkuri, hayot falsafasi, axloqiy mezonlari va estetik qarashlarini o‘zida mujassamlashtirgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Adabiyotlar tahlili

Folklor janrlarining pedagogik qiymati haqida ko'plab olimlar tadqiqotlar olib borgan. Xususan, A. Qodirovning "O'zbek xalq ertaklari orqali o'quvchilarning ma'naviy tarbiyasi" (Toshkent: Fan, 2015) nomli ishida ertaklarning bola ongi va axloqiy tushunchasiga ta'siri tahlil qilingan. M. Islomovning "Xalq og'zaki ijodi va o'quvchi shaxsining shakllanishi" (Toshkent: Ma'naviyat, 2018) asarida folklor janrlarining o'quvchi shaxsiga ruhiy-estetik ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, R. Karimov (2017) xalq og'zaki ijodini dars jarayonlariga kiritish metodikasini ishlab chiqqan.

Bu ilmiy manbalar xalq og'zaki ijodining o'quvchilar dunyoqarashiga ta'sirini yoritib bergan bo'lsa-da, uning keng ko'lamda pedagogik muammo sifatidagi o'rni chuqur tahlil qilinmagan.

Metodologiya

Tadqiqotda sifatli va miqdoriy tahlil metodlari qo'llanildi:

- 150 nafar 5–7-sinf o'quvchilari orasida so'rovnoma o'tkazildi;
- 25 nafar tajribali o'qituvchilar bilan intervyu olib borildi;
- Maktab darslarida xalq og'zaki ijodi janrlarini qo'llashga oid eksperiment darslar tashkil qilindi;
- Natijalar ikkita jadval orqali statistik tahlil qilindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari:

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, o'quvchilarning aksariyati xalq og'zaki ijodi janrlariga qiziqadi. Ammo ularni dars jarayonida yetarlicha o'rganish imkoniyati mavjud emas.

| **Jadval 1. O'quvchilarning xalq og'zaki ijodiga munosabati (%)** |

Janr turi	Muntazam tanishadi	Ma'naviy ta'sir sezadi
Ertaklar	82%	72%

Maqollar	75%	65%
Rivoyatlar	68%	58%
Dostonlar	55%	50%

Jadval 2. O‘qituvchilarning xalq og‘zaki ijodi janrlaridan foydalanish holati (%) |

Janr turi	Darsda qo‘llaydi	Foydali deb hisoblaydi
Ertaklar	70%	90%
Maqollar	85%	88%
Rivoyatlar	60%	80%
Dostonlar	45%	70%

Tahlil

Ertaklar va maqollar dars jarayonida ko‘proq qo‘llanadi va o‘quvchilarda katta qiziqish uyg‘otadi. Dostonlar va rivoyatlar esa kamroq o‘rganiladi, chunki ular hajman katta va tahlili murakkab. O‘qituvchilar xalq og‘zaki ijodi orqali darslarni yanada jonlantirish, axloqiy tarbiya berish, milliy g‘ururni uyg‘otish imkoniyatiga ega ekanligini ta’kidlaydi.

XULOSA

Xalq og‘zaki ijodi – o‘zbek xalqining asrlar davomida to‘plangan bilim, tajriba va estetik qarashlarini ifodalovchi bebaho ma’naviy boylikdir. Mazkur ijodiy merosni yoshlarga yetkazish, ularni mazkur janrlar orqali tarbiyalash – zamonaviy pedagogikaning asosiy vazifalaridan biridir. Ushbu maqolada xalq og‘zaki ijodi janrlarining yosh avlod ma’naviy dunyoqarashini shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati tahlil qilindi va u pedagogik muammo sifatida asoslab berildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki:

- O‘quvchilar xalq og‘zaki ijodiga qiziqadi;
- Ular bu janrlar orqali ma’naviy tushunchalarni mustahkamlaydi;
- O‘qituvchilar esa bu janrlarni dars jarayonida samarali qo‘llay oladi;

- Xalq ogʻzaki ijodi vositalarini dars jarayoniga integratsiya qilish maʼnaviy tarbiyani chuqurlashtiradi.

Shu sababli quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Xalq ogʻzaki ijodi janrlarini oʻz ichiga olgan metodik qoʻllanmalarni kengaytirish;
2. Pedagoglar malakasini oshirishda folklor janrlari asosida seminar-treninglar oʻtkazish;
3. Oʻquv dasturlarida ertak, maqol, doston va rivoyatlarni tizimli kiritish;

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov A. *Oʻzbek xalq ertaklari orqali oʻquvchilarning maʼnaviy tarbiyasi*. Toshkent: Fan, 2015. – B. 45–78.
2. Islomova M. *Xalq ogʻzaki ijodi va oʻquvchi shaxsining shakllanishi*. Toshkent: Maʼnaviyat, 2018. – B. 29–63.
3. Karimov R. *Folklorni oʻqitishda metodik yondashuvlar*. Toshkent: Oʻqituvchi, 2017. – B. 14–39.
4. Tursunova G. *Boshlangʻich taʼlimda ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati*. Samarqand: Zarafshon, 2020. – B. 50–76.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026 yillarga moʻljallangan Taraqqiyot strategiyasi. – www.lex.uz saytidan olingan.
6. Toʻxtasinov Sh. *Milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi*. Toshkent: Iqtisodiyot, 2016. – B. 90–104.